

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/6-SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.M.Maxmutaliyev	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kuch jismoniy sifati va uni tarbiyalash uslublari	111
G.S.Sidiqova	
Hozirgi kun jismoniy madaniyat yo'riqchilarining klassifikatsiyasi	118
X.X.Xaydaraliyev	
O'quv mashg'ulotlari davomida talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirish metodikasini takomillshatirish	123
R.A.Hamroqulov	
Salomatlik testi talab va me'yorlarini topshirish bo'yicha mashg'ulotlarni tashkillash	128
E.I.Allomov	
Maktab o'quvchilari harakat faoliyatining yoshga xos me'yorlari	134
T.A.Eshimov	
Kasb - hunar maktablari o'quvchilarining jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari tahlili	141
Sh.M.Robilova	
O'quvchi-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash samaradorligi	147
Q.M.Xakimov	
Yosh voleybolchilarda jismoniy ish qobiliyati va uning funksional komponentlarini shakllantirish masalalari	150
Sh.V.Djalalov	
O'rta yoshdagi qizlarda egiluvchanlikni rivojlantirish metodikasi (5–9-sinflar) jismoniy tayyorgarlikning tabaqalashtirilgan tizim asosida	155
X.M.Sotvaldiyeva	
Ingliz tili darslarida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish usullari	159
S.I.Quziyev	
Ingliz tilini o'qitishda smart ta'lim texnologiyalari orqali virtual turizmni takomillashtirishning pedagogik usullari	162
N.K.Ergasheva	
Methodology and outcomes of english language teaching	168
M.Axmedova	
Maxsus yo'nalish talabalarining eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda autentik materiallarning roli	172
G.Astonova	
Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari	176
G.R.Astonova, M.M.Kaharova	
Germaniya va O'zbekiston ta'lim tizimida o'xshash va farqli jihatlar	179
N.A.Abduvaliyeva, U.Sh.Abduvoxidova	
Nutq o'stirishning metodik usullari	183
M.S.Ro'ziboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash: nazariy va amaliy yondashuvlar	188
N.N.Nabiyeva	
Triz texnologiyasi vositasida ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish mazmun va mohiyati	193
D.I.Asqarova	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar yangicha yondashuvlar	197
D.T.Yuldasheva	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kognitiv faoliyatini rivojlantirishda neyropedagogikaning imkoniyatlari	202
Y.A.Mirzaboyev	
Nostandart masalalar orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi	206
R.Sh.Sharofutdinova	
Ko'zi ojiz o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik, ijtimoiy xususiyatlari	210
Sh.T.Mavlonova	
Inklyuziv ta'lim o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik-psixologik,	

UO'K: 613.94

HOZIRGI KUN JISMONIY MADANIYAT YO'RIQCHILARINING KLASSIFIKASIYASI

КЛАССИФИКАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНСТРУКТОРОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

CLASSIFICATION OF MODERN PHYSICAL CULTURE INSTRUCTORS

Sidiqova Gulbahor Sabirovna

Farg'ona davlat universiteti, Jismoniy tarbiya nazariyasi kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot umumiy ta'lim maktablarida jismoniy madaniyatni tashkil etish va uyushtirish jarayonida o'quvchilarni mustaqil faoliyatga jalb qilishning ahamiyatini ko'rsatadi. Maktab jismoniy madaniyat jamoasi o'quvchilarni jismoniy mashqlar va sport faoliyatlari orqali tarbiyalashni maqsad qilib, ular orasida boshqaruv, rahbarlik va tashkilotchilik malakalarini rivojlantiradi. Bu jarayon maktab ta'limining asosiy vazifalaridan biri bo'lib, jismoniy madaniyat va sport sohasidagi mutaxassislarning yordami bilan o'quvchilarning hayotiy faolligini oshirishga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, jismoniy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish faqat ta'lim jarayonida jismoniy tarbiya yo'riqchilari va sport mutaxassislarning ishtiroki bilan amalga oshirilishi muhimdir. Bu yondashuv, o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish va jismoniy mashqlar bilan shug'ullanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Monitoring orqali o'tkazilgan tadqiqotlar, bunday faoliyatning o'quvchi yoshlar ta'limida o'z o'rnini topishini va ularning jamiyatda faol ishtirok etishiga ko'maklashishini tasdiqlaydi.

Аннотация

Данное исследование демонстрирует важность привлечения учащихся к самостоятельной деятельности в процессе организации и проведения физической культуры в общеобразовательных школах. Физкультурная команда школы ставит целью воспитание учащихся через физические упражнения и спортивные мероприятия, развивая у них навыки управления, лидерства и организации. Этот процесс является одной из основных задач школьного образования и направлен на повышение жизненной активности учащихся с помощью специалистов в области физической культуры и спорта. Согласно результатам исследования, эффективная организация физических занятий возможна только при участии педагогов физической культуры и спортивных специалистов в образовательном процессе. Такой подход создает необходимые условия для содержательного проведения свободного времени учащихся и занятия физическими упражнениями. Исследования, проведенные в рамках мониторинга, подтверждают, что такая деятельность находит свое место в образовании молодежи и способствует их активному участию в обществе.

Abstract

This research demonstrates the importance of engaging students in independent activities during the organization and implementation of physical education in general education schools. The school physical education team aims to educate students through physical exercises and sports activities, developing their management, leadership, and organizational skills. This process is one of the main tasks of school education and is aimed at increasing students' life activity with the help of specialists in physical education and sports. According to the research results, effective organization of physical activities is crucially dependent on the participation of physical education instructors and sports specialists in the educational process. This approach creates the necessary conditions for students to spend their free time meaningfully and engage in physical exercises. Research conducted through monitoring confirms that such activities find their place in the education of young students and contribute to their active participation in society.

Kalit so'zlar: Jismoniy madaniyat, jismoniy madaniyat, yo'riqchilar, klassifikatsiya, sport, jamoatchilik, tashkilotchilik, rahbarlik, sport turlari, o'quvchilar, faollar, tashkillashtirish, o'quv tarbiyaviy ishlar, jamoatchilik, jismoniy tarbiya yo'riqchilari, mustaqil hayot, boshqaruv, rahbarlik, tashkilotchilik, malakalar, hayotiy faoliyat, jismoniy mashqlar.

Ключевые слова: Физическая культура, физическая культура, инструкторы, классификация, спорт, общественность, организация, руководство, виды спорта, учащиеся, активисты, организация, учебно-воспитательная работа, общественность, инструкторы физической культуры, независимая жизнь, управление, руководство, организационные навыки, жизненная активность, физические упражнения.

Key words: Physical culture, physical culture, instructors, classification, sports, community, organization, leadership, sports types, students, activists, organization, educational and training activities, community, physical education instructors, independent living, management, leadership, organization, skills, life activities, physical exercises.

KIRISH

Umumiy ta'lim maktabi jismoniy madaniyati va uni tashkillash jarayoni, o'zining mazmuni, vositalari, tashkillash metodlari, mashg'ulotlarining shakllari, ularni o'tkazishdan ko'zlangan maqsadi va vazifalarini hal qilishda amaliy yordami tegayotgan o'quvchilardan iborat jismoniy madaniyat faollari – jamoatchi yo'riqchilar va jamoatchi hakamlarni tayyorlashdek pedagogik jarayonga yangicha qayta qarash zaruriyatligini, pedagogik aspektlarini qayta o'rganish natijalari tadqiqotlarimiz davomida ko'zga tashlanib qoldi.

O'quvchi jismoniy madaniyatini shakllantirishda soha mutaxassislarining faoliyatida ahamiyat muhim jamoatchi faollari – jismoniy madaniyat yo'riqchilari va jamoatchi sport yo'riqchilari jismoniy mashqlar bilan shug'ullanishda ommaviylikni amalga oshirishda, mashg'ulotlarga odatni shakllantirishda vositachiliklar bebaho sanalgan o'quvchilarni tayyorlash muammoning dolzarbligini ko'rsatib qo'yish orqali yildan - yilga olib borayotgan qiyosiy maqsadli, tizimli taxlillarimiz natijalarida ko'zga yaqqol tashlanib qoldi.

Sababi mamlakatimiz o'quvchilari turmush tarziga gipodinamiya, kipokeniziyaning keskin kirib kelishi, natijada harakat faolligini o'ta kamayishi, sohaga innovasiyalar, boy, sinalgan, mamlakatimiz mutahasislari hamda Horij tajribalari va innovasiyalarga muhtojligini, muammoning tub negziga yangicha pedagogik qarashlar qilish lozimligini zaruratligini isbotlab o'lgurdi. Shuning uchun ham mavzu jamoatchi jismoniy madaniyat faollarini tayyorlash, ularni muloqatga, boshqaruv, yetakchilik, ma'suliyat, boshqani fikrini qabul qilish, o'z fikrini asoslash, bo'ysunish, eshita bilish, o'zidan kuchlini(tan olish,farosatlga hurmat baja keltirish va h.k.lar)ni "og'riqsiz hazm qilish"ga o'rganish, sabr, chidam, e'tirof etish,o'ziga boshqani ko'zi bilan qarashga o'rganish va boshqa qator insoniylik(fitrat)ni tarbiyalashdek jihatlarni asta sekinlik bilan o'zida mujassamlashtira borishni yo'riqchi, hakamlar malakalarini egallash maktabini o'tish imkoni borligini asoslash tadqiqotimizning maqsadi qilib olik.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Umumiy ta'lim maktablari jismoniy madaniyati va sporti o'quvchi talaba yoshlarning to'laqonli jamiyatimiz a'zosi bo'lib ularning hayotida, intellektual va jismoniy shakllanishi va hayotiy – zaruriy harakat malakalarini zahirasi shakllanishi va takomillashishi hamda boyishida yetakchi vositalar ekanligiga davogarlik qilmoqda. Chunki, jamiyatimiz a'zolarining individ sifatida jismoniy madaniyatining poydevori umumiy ta'lim maktabidagi tahsil olish yillari davomida qo'yiladi va amalga oshirilayotganligi qator yillar davomida o'zining isbotini topib ulgurdi.

Qayd qilingan tagzaminni yaratishda maktabning jismoniy madaniyati bo'yicha sinfdan tashqari ishlarni zamon talablari darajasida yo'lga qo'yish,uning faoliyatini jismoniy madaniyat yo'riqchilari bilan amalga oshirishdek mas'uliyatli vazifani hal qilish jamiyatimiz a'zosi uchun zarur sanalgan boshqaruv malakalarini egallagan, o'z ortidan ommani ergashtira oladigan individni shakllanishi,aqliy,ruhiy,ma'naviy shakllangan shaxslarni tarbiyalash maktablarning jismoniy tarbiyadan sinfdan tashqari ishlar orqali yo'lga qo'yiladi.Jismoniy madaniyat yo'riqchilarini tayyorlash va ularning faoliyatini o'quvchilik yillarida amalda sinash,boshqaruv malakasiga ega bo'lgan jamiyat a'zolarini tarbiyalash bo'yicha boy tajribani umumlashtirish mavzu dolzarb ligini ko'rsatadi.

Ushbu ilmiy-tadqiqot ishimiz mamlakatimiz umumiy ta'lim maktablarini jismoniy madaniyatini yo'lga qo'yishning asosiy pedagogik jarayonini, ya'ni jismoniy tarbiyadan sinfdan tashqari ishlarini amalga oshiruvchi jamoatchi jismoniy madaniyat yo'riqchilarini tarbiyalash, ularning seminarlari, amaliy malakalariga oid nazariy bilimlarni umumlashtirishga oid boy ish tajribasini ommalashtirishni tadqiqotimizning asosiy maqsad qildik.

Professor T.S.O'smonxadjayev (2005) "500 harakatli o'yin" o'quv uslubiy qo'llanmasiga yozgan "So'z boshi"sida harakatli o'yinlar klassifikatsiyasi tarkibida sinfdan tashqari jismoniy madaniyat tadbirlarida faqat jismoniy madaniyat yo'riqchilariga tayanish lozimligi o'qtilgan. Faqat o'qituvchilar maktabning ko'p sonli o'quvchilarini sinfdan tashqari ishlar hamda maktab jismoniy tarbiya jamoasining faoliyatini tashkillash ishlarini uyushtirish va o'tkazishga qodir emasligini, bu ishda maktab jismoniy madaniyat yo'riqchilari yetakchi kuch ekanligini eksperimentlarimiz orqali aniqlaganligimizni BMI ning birinchi va ikkinchi boblarida berishni maqsadga muvofiq deb hisobladik.

B.N.Minayev, B.M.Shiyan "Основы методики физического воспитания школьников" nomli o'quv qo'llanmasida maktab o'quvchilarining sog'lom turmush tarzi jismoniy madaniyati

mashg'ulotlarini yo'lga qo'yish, salomatligi yoki sportning biror turi bilan yuqori natijalarni maqsad qilmay shug'ullanadigan o'quvchilarning mashg'ulotlarini olib borishga jismoniy madaniyat yo'riqchilarini jalb qilish yaxshi natija berganligini eksperimental maktablarda sinab ko'rganligimiz va natija e'tiborli darajada bo'lganligini ta'kidlamay ilojimiz yo'q.

Maxsus adabiyotlar, internet materiallarining guvohlik beri shicha hozirgi kunda muammoga oid boy tajriba faqat mamlakatimizda emas Horij mamlakatlari, ayniqsa Rossiya federasiyasining umumiy ta'lim maktablarida ham katta e'tibor berilayotganligini guvohi bo'ldik.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Umumiy ta'lim maktablari, jismoniy madaniyatini tashkillash va uyushtirishning asosiy, yetakchi ish yo'nalishlaridan biri maktab o'quvchilaridan tashkillangan jismoniy madaniyat faollarini tanlab tayyorlash va ulardan maktab jismoniy madaniyati va sporti jarayonida foydalanish maktab jismoniy madaniyat jamoasining jamoatchilik asosida tashkillanadigan o'quv tarbiyaviy ishlari hisoblanadi. Aslida, jismoniy madaniyat ta'limi va tarbiyasi jarayonida o'quvchi talaba yoshlarni ta'limiy, tarbiyaviy, tashkiliy, boshqaruv va ijrochilik faoliyatlariga jalb qilish shu kunning talabi. Qayd qilingan o'quvchilarning jamoatchilik asosida tashkillanadigan mustaqil hayotida duch kelishi mumkin bo'lgan boshqaruv, rahbarlik, tashkilotchilikning boshlang'ich malakalarini yuzaga keltiradigan va ularning hayotiy faolligini oshirish, turmush tarzidagi hayotiy jarayonlarga tayyorlash uchun xizmat qilishda vosita sifatida maktab ta'limi, tarbiyasida o'z o'rnini topdi. Bunday faoliyat sohiblari - o'quv muassasalarida tayyorlanayotgan jamoatchi jismoniy madaniyat va sport yo'riqchilarining yordamisiz o'quvchilarni jismoniy mashqlar bilan maqsadli shug'ullanishi, bo'sh vaqtni samarali o'tkazishining samaradorligi faqat maktab o'qituvchilari zimmasi bo'lishi o'zini shukun jismoniy madaniyat ta'limi va tarbiyasi jarayonida o'zini oqlamadi. Jismoniy mashqlar bilan shug'ullanish mashg'ulotlarini tashkillash uchun maktabning faqat jismoniy tarbiya o'qituvchilarini, maktab sporti mutaxasislari orqali ommaviy jismoniy madaniyat va sport ishlarini amalga oshirib bo'lmashligi biz o'tkazgan muammoga mansub tadqiqotlarimiz orqali o'tkazgan monitoringimiz orqali ham aniqlandi.

"Maktab o'quvchilarining jismoniy madaniyatini shakllantirishda sinfdan tashqari ishlari jarayoni, maktab sporti, jamoadagi ommaviy jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish ishlari, maktab jismoniy tarbiya jamoasi faoliyatini sinfdan tashqari ishlarning boshqa shakllari bilan qo'shib tashkillash va o'tkazishdan iborat maqsadli ta'limiy va tarbiyaviy jarayondir" deb yozadi A.Abdullayev, R.Rasulov, A.Xasanovlar muammoga oid o'zlarining o'quv qo'llanmalarida. Bunday ko'p qirrali jarayonni jismoniy tarbiya yo'riqchilarisiz tasavvur qilish qiyin.

O'tgan asrning 60.80-yillari davomida maktabning sinfdan tashqari ishlari faqat jismoniy tarbiya o'qituvchilari, taklif qilinganlar yoki o'zi xohish bildirib, bolalar sportiga yordam berishni xohlagan jamoatchi murabbiy va yo'riqchilar hamda maktabning jamoatchi yo'riqchilari yordamida amalga oshirilgan. O'sha davr sportini rivojlantiruvchi tashkilotlar, ular ko'ngilli sport jamiyatlari(KSJ) deb nomlanib ularning maktab o'quvchilari bilan ishlashni xohlaganlar - otaliq tashkiloti vakili sifatida maktab sportining rivojlantirish bilan jamoatchilik asosida shug'ullanganlar.

Hozirgi kunga kelib sinfdan tashqari ishlarning tarkibidagi shakllarini ko'payib ketishiga qaramay ularni olib borish, boshqarish ishlariga o'qituvchilar tashabbusi bilan jalb qilingan o'quvchilar soni aydarli darajada ko'p emasligi jamoatchi jismoniy madaniyat yo'riqchisi, jamoatchi jismoniy madaniyat xakami bo'lib faoliyat ko'rsatuvchilarning soni ko'p emasligi ko'zga tashlanib qoldi.

Bunday nomuvofiqlikni yuzaga kelishi sinfdan tashqari ishlar orqali o'quvchi egallashi lozim bo'lgan hayotiy zaruriy malaka va ko'nikmalarni mohiyatni mazmuni va amaliy ahamiyatini o'quvchilar orasidagi targ'ibot va tashviqot ishlari o'quvchilar orasida yetarli darajada amalga oshirilmayotganligini aniqladik. Biz nazorat va eksperimental sinf tarzida tanlagan maktab o'quvchilari va jismoniy tarbiya o'qituvchilarida o'tkazgan anketa savollariga javoblarimiz bizni hayron qoldirdi.

So'rovda ishtirok etgan Farg'ona shahrining 1,3,6, UTMLarining 80 ga yaqin 8-10 sinf o'quvchilari "maktab jismoniy madaniyat jamoasi", unda olib boriladigan jamoatchilik asosidagi sport yo'riqchilari faoliyati haqida tushunchalari talab darajasida emasligini ko'rsatdi. Respondentlarning 84% "jamoatchi jismoniy madaniyat yo'riqchisi kim?" - degan savolga "yo'riqchi kimligini bilmaymiz" deganlar - 51%; "jamoatchi hakam tushunchasiga ega emasmiz" deb javob berganlar - 61% ni tashkil etdi. "jismoniy madaniyat yo'riqchilari, sport hakamlari tayyorlash seminari haqida eshitganmisiz?" - deb qo'ygan savolimizga so'rov ishtirokchilarining 76%

PEDAGOGIKA

eitganimiz yo'q deb javob berdilar. "Maktab sport musobaqalariga o'quvchilarni tayyorlashda o'quvchilar trenerlik qiladigan sinf jamoalarini bilasizmi? – deb qo'ygan savolimizga ularni 80% ga yaqini yo'q, o'qituvchilar trenerlik qiladilar" - deb javob berdilar. "Maktab sport musobaqalarida faqat jismoniy tarbiya o'qituvchilari hakamlik qiladi deganlar so'rovda ishtirok etganlarni 79 % ni tashkil etdi." har doim o'qituvchilar tayyorgarlikni amalga oshiradilar" deb javob qaytardilar. O'quvchilar hakamlik qilishga jalb qilinmaydimi deb bergan savolimizga "Musobaqada janjal yuzaga keladi deganlar" ishtirokchilarning 53%dan ortig'ini tashkil etdi. Sosiologik so'rovlarimizda ishtirok etgan Farg'ona shahrining 3 ta maktabidagi jismoniy madaniyat yo'riqchilari(jami 80ga yaqin) bilan o'tkazgan anketa savollarining javoblari bizning xulosamizni tasdiqladi.

Tajriba - sinov maktablarimizdagi tajribalarimizdan so'ng tajriba maktablarida yo'riqchilarni tanlash va ularni tayyorlashda o'tkazgan anketa savollariga olgan javoblarimiz jamoatchi yo'riqchilar maktab o'qituvchilarining yordamchi bo'laolishini isbotladi. Ulardan "O'z xohishim bilan faollik faoliyatiga qatnashmoqdaman", degan o'quvchilar soni faqat 16,2% ni, meni o'qituvchimiz tanlab "jamoatchi bo'lasan deb aytdi" degan respondentlar 30,3 % ni, 23,4 % esa "sindoshlarimning jamoatchilik faoliyatini ko'rganimdan so'ng o'zim qiziqib shu faoliyatga qatnasha boshladim", qolgan atrofidaqilar "vaqtimni befoyda o'tkazmayman degan maqsadda shu faoliyatni tanladim" - deganlar 10% soni tashkil etdi. O'qituvchi tanlab majburlashdan so'ng faollik bilan shug'ullanuvchilar soni ko'pligi, ularning o'z vazifalariga munosabatlari, ularni tanlash usulubiyotlari haqida keyinroq batafsil ma'lumot beramiz.

Bitta maktab uchun jamoatchi yo'riqchi, jamoatchi sport xakami, boshqa yo'riqchilar qancha bo'lishi kerak deb savol qo'yib unga aniq javob lar topishga urindik. Chunki instruktiv xujjatlardan bu savolga javob topmadik. Ularning umumiy miqdoriga oid aniq raqamni avvaliga maxsus adabiyotlardan ham topmagan edik.

Tadqiqotlarimiz davomida sinfdan tashqari ishlarning faqat "maktab musobaqalari shakli"ning o'zi uchun("Umid nihollari" musobaqalarini 1-2 bosqichlariga) jamoatchi sport hakamlarining o'zi ning" 15 dan ortiq sport turi bo'yicha maktab birinchiligiga, barcha maktab yoshidagilar uchun bir kunlik musobaqalarning o'ziga 40 dan ortiq maxsus tayyorgarlikka ega bo'lgan sport hakami, jamoatchi yo'riqchiga zaruriyat borligini aniqladik.

Albatta ko'psonli jamoatchi o'quvchilar yordamisiz maktab o'quvchi larini sport seksiyalarini, "Umumiy jismoniy tayyorgarlik guruhlarida" mashg'ulotlarni, maktabning JMJsining faoliyatini yo'lga qo'yib bo'lmasligi hozirgi kunda isbotlangan.

Agar maktabning bitta sport turi bo'yicha o'g'il bolalar uchun tashkillangan sport seksiyalari - beshta o'quv guruhidan iboratligi(tayyorlov, kichik maktab yoshdagilar, o'rta maktab yoshdagilar, katta maktab yoshdagilar, terma jamoa) uchun alohida tashkillanishi e'tiborga olinsa, faqat bitta maktab spor seksiyasida jamoatchi yo'riqchilar 100 dan ortiq o'quvchilarni o'zida mujassamlashtiradi. Agar ularga qizlardan iborat guruhlar qo'shilsa yana 100 o'quvchi qiz qo'shiladi. Ularni 15-18 tadan alohida o'quv guruhiga ajratishga to'g'ri keladi, jamoalarning soni 11-12 ta bo'lishi mumkin.

Xulosa qilsak, bitta sport turi, masalan voleybol seksiyasi bo'lsin. Unda voleybol seksiyasi uchun kamida 15 nafar faqat trenirovka o'tish uchun jamoatchi faol (yo'riqchi) kerak bo'ladi. Ayrim sport turlarining o'quv guruhlar bittadan emas birnecha o'quv guruhlaridan tashkillansa ularning soni undan ikki barobarga ortadi.

Sinfdan tashqari ishlarni maktab jismoniy madaniyat yo'riqchilarisiz boshqarish mumkin bo'lmay qolganligi sababli maktab sport seksiyalarining faoliyati umuman yo'lga qo'yilmaganligini tajriba sinoa maktablarida guvohi bo'ldik (Farg'ona shahrining 1,2,3,5,9 maktablari). Faqat voleybol uchun 20dan ortiq yo'riqchi va yana shuncha sport hakamini tayyorlash lozim bo'ladi. Demak, jismoniy madaniyat yo'riqchilarisiz sinfdan tashqari ishni yo'lga qo'yishda muammolarning sabablari yuqorida qayd qilganlarimizdir. Bundan tashqari bir sport turi seksiyasi faoliyatini boshqarish, o'sha seksiyani musobaqalarga tayyorlash, musobaqada ishtirok etish, shu sport turi yo'riqchilari va hakamlarini tayyorlovchi seksiya byurosi a'zolaridek yo'riqchilarga ham muhtojlik bor.

Tasavvur qiling, faqat «Umid nihollari» musobaqalarida qatnashish uchun, masalan, voleybol maktab sport seksiyasida mashg'ulotlar o'tkazishni o'ziga 30 dan ortiq, jismoniy tarbiya yo'riqchilari zarur bo'lmoqda. Agar o'nta sport turdan seksiya mashg'ulotlari yo'lga qo'yilsa, kamida 300 ga yaqin faolni-jismoniy tarbiya yo'riqchilarini tayyorlashga to'g'ri kelmoqda. Maktab sport

maydonlarining barchasi haftaning hamma kunlarida band, maydonlarni bo'sh qolgan vaqti bo'lmasligi, shundagina sport seksiyalari jadvali faqat sport turlari bo'yicha maktabning terma jamoalari uchunгина emas, seksiyaning barcha guruhlarimashg'ulotlarini o'zida mujassamlashtirilishi lozim.

Hozirgi kunda biz o'rgangan aytarli barcha umumiy ta'lim maktablarida(ular 30 ga yaqin umumta'lim maktablari bo'lib) seksiya mashg'ulotlari jadvali fakat terma jamoalar uchunгина tuzilgan. Sababi seksiyalarni sport seksiyasining byurosi tarkibiga kiruvchi sport yo'riqchilari boshqarmasligini, ularning faoliyati yo'lga qo'yilmaganligini aniqladik. Seksiyaning kengashi(Byuro) si a'zolari o'sha sport turi uchun yo'riqchilardan iborat bo'lishi va «yo'riqchi»lar tayyorlash seminarini o'tgan bo'lishi kerak.Shu bilan seksiya faoliyati to'liq yo'lga qo'yiladi. Demak, sinfdan tashqari ishlarning yetakchi shakllaridan biri jismoniy tarbiya va sport yo'riqchilarini tayyorlashdir.

XULOSA

Pedagogik kuzatishlarimiz,eksperimental va nazorat maktablarimizdagi tajribalarimiz natijalariga asoslanib, hozirgi kun Farg'ona shahar maktablarining jismoniy madaniyati amaliyotida sinfdan tashqari ishlar uchun jismoniy madaniyat va sport yo'riqchilarini klassifikatsiyasi shakllantirilgan deb aytaolmasligimiz aniq, sababi mamalakatimiz umumta'lim maktablarida maktab o'qituvchilarini o'quvchilardan jamoatchi yo'riqchilarning zaruriyati mavjudmi degan anketa savollariga olgan javoblarimizning natijalarini monitoringi deb ayta olamiz. Chunki bunga tadqiqotlarimiz natijalari guvohlik bermoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

12. Xankeldiyev Sh.X., Abdullayev va boshqala. "Jismoniy mashqlar bilan shug'ullanish mashg'ulotlari". Uslubiy qo'llanma."Farg'ona" nashryoti, 2011.257 s.
13. Abdullayev A., Rasulov R., Xasanov A., Umumiy o'rta va kasb-xunar ta'limi tizimlarida jismoniy tarbiyada sinfdan tashqari ishlar.T. 2009 y.
14. Xonkeldiyev Sh, Abdullayev A. va boshqalar. Sog'lom turmush tarzi jismoniy madaniyati o'quv qo'llanmasi. "Farg'ona" nashriyoti, 2010.
15. Xonkeldiyev Sh,Abdullayev A. va boshqalar. Kasb-hunar kollej lari o'quvchi yoshlarining sog'lom turmush tarzi jismoniy madaniyati "Farg'ona" nashryoti, 2011.
16. Abdullayev A.,Xankeldiyev Sh. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik (3-to'ldirilgan nashri). Farg'ona -2021. "Poligraf Super Servis" MCHJ nashryot matbaa bo'limi" sah. 476.